

## НОВАТА ИСТОРИЯ НА МАТЕМАТИЧЕСКИЯ ФАКУЛТЕТ

проф. Б. Димитров

През настоящото столетие в математиката се развиха революционни явления, които цялостно измениха нейното значение за другите науки, разшириха нейните възможности и я поставиха в основите на съвременната научно-техническа революция.

На 9.IX. 1944 г. в СУ са съществували следните математически катедри:

1. по Диференциално и интегрално смятане, с ръководител проф. д-р Кирил Попов;
2. по Алгебра, с ръководител проф. д-р Никола Обрешков;
3. по Висш анализ, с ръководител проф. д-р Любомир Чакалов;
4. по Геометрия, с ръководител проф. Димитър Табаков;
5. по Аналитична механика, с ръководител проф. Иван Ценов.

В тях е имало двама доценти: д-р Боян Петканчин и д-р Благовест Долапчиев, и двама асистенти: д-р Любомир Илиев и Алипи Матеев. Общата численост на студентите по математика е била около 70 човека.

По същество в катедрите са се развивали класическите универсални направления на математиката: реален анализ, комплексен анализ, алгебра, геометрия, обикновени диференциални уравнения. Но членовете на катедрите и главно ръководителите им са били крупни учени в класическата математика.

През 40-те години в световната математическа наука се роди информатиката, построени бяха първите изчислителни машини, появили се и развиха направления като изследване на операциите, топология, стохастика в теоретичен и практически аспект и др. За 15 години след 9.IX. 1944 г. тези явления в България почти не са намерили отражение. Промени в катедрената структура на факултета са настъпили през 1945 г., когато е създадена катедрата по Математическа статистика и застрахователна математика (с ръководител проф. Н. Обрешков – до 1963 г. и проф. А. Матеев – до 1968 г., като катедрата е преименувана на Теория на вероятностите и математическа статистика през 1963 г.) и през 1952 г., когато е създадена катедра по обща и приложна математика (с ръководител акад. И. Ценов – до 1958 г. и проф. А. Матеев – до 1967 г.) Числеността на студентите се променя, като варира между 150 – 400 души на годишен прием. Дори с директивни нареждания през 1950 г. 150 от студентите, записали се да следват математика, са прехвърлени във Военно-морското училище във Варна, а след година-две са разпуснати оттам и не е известно колко от тях впоследствие са се върнали към математиката. По лична инициатива на някои от ръководителите на катедри по математика, по-способни завършили студенти са изпращани да продължат обучението си по математика в Съветския съюз, но това става едва към края на този период.

След 9.IX. 1944 г. дотогавашният Физико-математически факултет е преименуван в Природо-математически факултет, включващ специалностите математика, физика, химия, биология, геология и фармация. Постепенно от него се отделяли: биолого-геолого-географски факултет (1950 г., от който биологическият факултет се отделя през 1963 г.); и математически, физически и химически — през 1963 г.

През м. юни 1960 г. у нас се е състояло Националното съвещание „За състоянието и нуждите на математическите науки у нас“. На него е направен основен анализ на състоянието на научния фронт в България и в чужбина. Съвещанието е приело програма за развитието, приложението и образованието в областта на математиката у нас. Неговите постановки имат значение и сега. В потвърждение на казаното ще посоча някои пунктове:

— Цялостният фронт на математиката у нас трябва да отразява съвременната структура и съвременното ниво на световната математическа наука;

— При новосформирания Математически институт на БАН да се създадат 10 секции по основните направления на съвременната математика и 2 приложни лаборатории, едната по математически машини и устройства, като не по-късно от 2 години към него да се създаде Национален изчислителен център (той е открит на 1 юни 1961 г.);

— Едновременно със създаването на секциите към Математическия институт на БАН да се развият и комплектуват катедрите по математика към ВУЗ;

— Материалната база на създадената към катедрата по Висш анализ на СУ учебна лаборатория по изчислителна математика да се развива във връзка с материалната база на ИЦ при ИМ на БАН;

— Да се създаде пълна координация между секциите на ИМ на БАН и съответните катедри при ВУЗ. Особено значение има координацията със СУ;

— Основен проблем е проблемът за кадрите.

И още същата година са изпратени първите групи български математици за обучение, работа и специализация в чужбина, главно в СССР.

От учебната 1959/60 г. при катедрата по Висш анализ на СУ с ръководител чл.-кор. Л. Илиев за студентите от III курс е създаден профил по Изчислителна математика. Започва приемът на студентите по математика, производствен профил. Другото направление е педагогически профил. С официално одобрение учебни планове след 1964 г. обучението по математика в СУ е степенувано и профилирано, включително и за учители. Насочени са значителни капиталовложения към областта на математиката. Първият випуск от специалисти математици по изчислителна математика (5 души) се дипломира през 1961 г., заедно с откриването на първия Изчислителен център в страната, към който пряко шефство се осъществява и от катедрата по Висш анализ на СУ.

През 1962 г. в рекордно къси за времето си срокове е създадена и монтирана първата българска изчислителна машина с програмно действие „Витоша“. През 1964 г. е създаден и внедрен в производство първият български електронен калкулатор „Елка“.

Две години след специализацията по изчислителна математика, пак по инициатива на катедрата по Висш анализ, е открита втората специализация – по теория на вероятностите и математическа статистика. С плановете на Математическия факултет за 1964/65 г. са въведени специализации и по всички универсални структури (алгебра, геометрия, анализ, диференциални уравнения), както и по механика. Така обучението се профилира по необходимите за развитието на науката и приложенията направления. Специализациите се изграждат върху широка математическа база от общи курсове. При обучението в специализациите участва голяма част от математиците в МИ с ИЦ на БАН.

Математическият факултет на СУ започва да придобива съвременна структура. Процесите за създаване на кадри се усъвършенствуват по принципа на интеграцията и диференциацията. В дейността на ИМ с ИЦ на БАН вземат участие и голямата част от специалистите на Математическия факултет.

През 1968/69 г. при Математическия факултет е създадена катедра по Изчислителна математика с ръководител проф. д-р Благовест Сендов. Специализацията по изчислителна математика и другите випускници на Математическия факултет снабдиха изчислителните центрове в страната със специалисти от необходимата квалификация. Тук особено благоприятна роля за развитието на българската информатика и изчислителна математика е изиграл семинарът на проф. Бл. Сендов по изчислителна математика. За него и за историята на информатиката във ФМИ и в България е писано по-подробно в доклада на проф. П. Бърнев в настоящия сборник.

През 1968 г. (съгласно приетата тогава практика) в присъствието на висши партийни и държавни ръководители в Президиума на БАН отново е обсъдено цялостното състояние на математическите науки в НРБ. Въз основа на анализ на състоянието на световния математически фронт и направените констатации е приета селективна краткосрочна (до 1975 г.) и дългосрочна (до 2000 г.) концепция за развитието на математическите науки у нас. В основни линии тя засяга развитието на 3 главни еднородни области на математическите науки:

— математически структури (анализ, геометрия, алгебра, топология, математическа логика);

— математически проблеми на изчислителната техника (математическо осигуряване на ЕИМ, теоретични проблеми на кибернетиката, теория на управлението);

— математическо моделиране (теория на вероятностите и математическа статистика, операционни изследвания, математическо моделиране на процесите в другите науки, обществеността, изкуствата).

Проблемното профилиране на науката и образованието по математика, съгласно нуждите на обществената практика у нас и вътрешните закономерности на световната наука, създаването на комплексната проблематика и на необходимите колективи от кадри е наложило тогава естествено да се създаде интегриран фронт на математическите науки в България.

През 1970 г. е създаден Единен център за наука и подготовка на кадри по математика и механика, обединяващ потенциала на Института по математика с Изчислителен център към БАН и Математически факултет на СУ. Създадени са 13 математически проблемни сектори със равностойни сътрудници, независимо от учредението, на което служат, под ръководството на възможно най-подходящия от тях. Открит е и отдел по механика с 5 сектора. Факултетът се преименува на факултет по математика и механика (ФММ). Съставът на секторите предоставя общ кадрови потенциал за изпълнение на изследователската, приложната и учебната дейност. Създаден е единен, профилиран и степенуван учебен план за обучение и квалификация на висши кадри по математика. Изпълнението му се осъществява от целия потенциал на секторите. Отговорник за изпълнението на учебния процес е ФММ на СУ. Създадено е едно оперативно бюро (Директорски съвет на ЕЦ, деканът е зам. директор на ЕЦ) и един Научен съвет в рамките на двете звена. Научните степени се контролират от независим и общ за страната Специализиран научен съвет по математика към ВАК. Кадровото израстване на специалистите се управлява от Научния съвет на ЕЦ. Така е създаден първият модел на Единен център за наука и подготовка на кадри, като една отворена подсистема на науката в нашата страна. Тази концентрация създаде условия за повишаване на квалификацията на сътрудниците от катедрите по математика от ВУЗ в ЕЦ и на другите математици в страната. Подобриха се условията за международен научен обмен, за специализации и квалификации.

Към момента на интеграцията (1970 г.) факултетът по математика има 8 катедри: по Висша алгебра, по Геометрия, по Диференциално и интегрално смятане, по Висш анализ, по Механика, по Обща и приложна математика, по Изчислителна математика, по Методика на обучението по математика.

След интеграцията ЕЦММ (1971 г.) има следните 13 сектори по математика и 5 сектори по механика:

I. Сектори по универсални математически структури и техните ръководители:

- 1) Алгебра – доц. К. Дочев.
- 2) Топология – доц. Д. Дойчинов.
- 3) Математическа логика – доц. Д. Скордев.
- 4) Комплексен анализ – акад. Л. Илиев.
- 5) Реален и функционален анализ – чл.-кор. Я. Тагамлицки.
- 6) Диференциални уравнения – ст. н. с. Р. Денчев (от 1.1.1973 г., доц. Т. Генчев 1971 – 72 г.).
- 7) Геометрия – акад. Б. Петканчин.

II. Сектори по информатика:

- 1) Математическо осигуряване – ст. н. с. П. Бърнев.
- 2) Основи на кибернетиката и теория на управлението – доц. Д. Добрев.
- 3) Лаборатория по математическа лингвистика – ст. н. с. А. Людсканов.

III. Сектори по математическо моделиране:

- 1) Вероятности и статистика – ст. н. с. А. Обретенов.
- 2) Математическо моделиране – проф. Б. Сендов.
- 3) Изследване на операциите – чл. кор. Бл. Сендов.

IV. Сектор математическо образование – проф. А. Матеев.

V. Сектори по направлението механика:

- 1) Аналитична механика – проф. И. Чобанов.
- 2) Механика на твърдото деформируемо тяло – Д. Коларов.
- 3) Механика на непрекъснатите среди – акад. Г. Бранков.

4) Механика на флуидите – доц. З. Запрянов.

5) Автоматично регулиране и управление на механични системи – ст. н. с. А. Анчев.

Налице се появиха условия за създаване на математическа школа с комплексен характер. Появиха се изменения в профилираното и степенуваното обучение на студентите по математика в СУ. През 70-те години в Математическия факултет битуваше модел на обучението по блокове А (3.5 г.), D (4 г.), В (5 г.) и С (аспирантура). Като самостоятелна специалност се отдели механиката. Създадоха се нови, перспективни и работоспособни млади кадри почти по всички направления на математиката, развивани в ЕЦ. Служителите на СУ, преподаватели и асистенти получиха възможности и време за творческа научна изява. Много от тях заслужено получиха по-високи научни степени и звания, добиха международна известност. Българската математика стана равностоен научен партньор на множество чуждестранни научни центрове.

През м. януари 1984 г. отново е разгледан въпросът за развитието и структурирането на общия математически фронт у нас. Президиумът на БАН взе решение за разделяне на ЕЦММ на Институт по математика и информатика. Институт по механика и биомеханика, Факултет по математика и информатика и за обособяване на Изчислителния център в самостоятелно звено. В този вид интеграцията просъществува до края на 1988 г. През 1986 г. отново започна да функционира Факултетният съвет на ФМИ. От 1989 г. ФМИ е изцяло отделен от ЕЦММ и БАН (след разформироването на ЕЦММ в края на 1988 г.) и равностоен на другите факултети от състава на СУ.

През 1989 г. във ФМИ са формирани 14 самостоятелни катедри и 3 лаборатории, от които една (ЛАСО) е в състава на катедрата Обучение по математика и информатика. ФМИ, в общи линии структуриран, отново започва свой „самостоятелен“ живот.

Пръв декан на Математическия факултет е проф. А. Матеев (1963 – 1967). След него декани са били: доц. А. Гьонов (1967 – 1968), доц. Д. Дойчинов (1968 – 1970), проф. Бл. Сендов (1970 – 1973), доц. Д. Димитров (1973 – 1979), проф. Р. Денчев (1979 – 1983), проф. Г. Скордев (1983 – 1989). Сегашното деканско ръководство на ФМИ е в състав: проф. Б. Димитров (декан) и зам. декани – доц. И. Миховски, доц. Р. Малеев и ст. н. с. д-р А. Раденски.

Математиците са вземали винаги дейно участие в ректорския състав на ръководството на Софийския университет. Ректор на Университета е бил проф. Бл. Сендов (1973 – 1979), а зам. ректори по различно време проф. Л. Чакалов (1944 – 45, 1950 – 51), доц. Л. Илиев (1951 – 52), проф. Л. Илиев (1952 – 53, 1955 – 1960), проф. Бл. Долапчиев (1963 – 64), доц. А. Гьонов (1968 – 69), проф. З. Запрянов (1979 – 1987), проф. Л. Лилев (след 1987).

Няколко думи за катедрите, специалностите, кадрите. Катедрите са формирани на принципа за еднородност на обектната дейност на науката. Те са призвани да дават облика на бъдещите специализации за завършващите математика, информатика и механика. Те поддържат обучението по математика и информатика не само във ФМИ, но и в целия Университет. Те развиват, според силите и възможностите си, съответните научни направления, поддържат международното сътрудничество на СУ в областта на математиката, дават резултати, необходими за потребностите на нашето общество. След дезинтеграцията силите за всичко това явно не достигат. Взаимодействие и взаимопомощ с мощни съмишленици са необходими.

Ще посочим главните направления на метематиката, застъпени във новите катедри на ФМИ и някои колеги, свързали имената си със съответните математически науки и техните приложения и станали популярни като сътрудници или възпитаници на ФМИ.

Катедра Алгебра. До 1910 г. лекциите по висша алгебра във Физико-математическия факултет е чел проф. Сп. Ганев, които през 1910 г. са поети от проф. Ем. Иванов. От 1923 г. ръководител на катедрата е Н. Обрешков До 9.IX. 1944 г. единственият редовен член на катедрата е бил нейният ръководител. След това в нея е работил Й. Дуйчев, който през 1960 г. е избран за доцент и от смъртта на Обрешков (1963 г.) до смъртта си (1966 г.) е бил ръководител на катедрата. Следващи ръководители са били доц. К. Дочев (1966 – 1976), доц. Д. Димитров (1976 – 1981) и

оттогава – ст. н. с. М. Гаврилов. В катедрата по алгебра през различни периоди са работили Е. Божоров, Бл. Сендов, Р. Денчев, Б. Пенков, С. Тодоринов, А. Обретенов, Ив. Байчев, Л. Аврамов, Вл. Чуканов. Сега членове на катедрата са: ст. н. с. М. Гаврилов (ръководител), доц. А. Попов, доц. К. Чакърян, доц. Н. Ненов, доц. П. Сидеров, ас. А. Каспарян, ас. А. Аврамова, гл. ас. Д. Левченко, ас. П. Кошлуков.

Катедра Комплексен анализ и топология. Обединява две области на математиката. Може да се каже, че води началото си от катедрата по висш анализ, чийто първи ръководител е проф. Ем. Иванов и я завежда до 1910 г. От 1914 до 1952 г. ръководител на катедрата е акад. Л. Чакалов. От 1952 г. ръководството и се поема от акад. Л. Илиев, сетне ръководител и на сектора по комплексен анализ в ЕЦММ, до 1989 г. Секторът по топология и логика се създава през 1971 г., от който през 1973 г. е създаден сектор по топология с ръководител проф. Д. Дойчинов, до създаването на катедрата през 1989 г. Ръководител на катедрата от 11 души е чл.-кор. Г. Скордев. В различни периоди от своята история катедрата по висш анализ е играла съществена роля за развитието на други катедри във факултета и оттам – за българската математика. През 1948 г. на катедрата е възложено обучението по методика на преподаването на математиката в средните училища. За това тогава е създаден сектор към нея, с членове преподавателят П. Иванов и асистентите Н. Павлов и Р. Раденков. От 1955 г. вече с ръководител доц. П. Иванов този сектор е обособен в отделна катедра по методика на математиката, физиката и химията (трите специалности били в единен факултет). След първата специализация по изчислителна математика (1959/60 г.), през 1961 г. към катедрата е създаден сектор по изчислителна математика, който през 1968 г. се отделя като самостоятелна катедра по изчислителна математика. Името на катедрата по висш анализ е свързано и с развитието на направлението Вероятности и статистика, което ще посоча на съответното място по-долу. Откритата през 1963 г. специализация по висш анализ с два варианта – по комплексен анализ и по диференциални уравнения създава основните кадри на двете едноименни секции към Математическия институт с изчислителен център при БАН. Тези секции, след реорганизацията през 1970 г., заедно с кадри от катедрата по висш анализ образуват съответно секторите по комплексен анализ и по диференциални уравнения. Така, с катедрата по висш анализ и, следователно, със сегашната катедра по комплексен анализ и топология, са свързани освен вече посочените, и имената на редица наши математици като: проф. А. Матеев, проф. Сп. Манолов, акад. Бл. Сендов, доц. Д. Добрев, ст. н. с. В. Спиридонов, доц. Н. Мартинов, проф. П. Русев, проф. Т. Генчев, доц. П. Шопов, доц. Б. Пенков, проф. И. Димовски, проф. И. Проданов, доц. Н. Хаджииванов, проф. С. Недев и др. В сегашния състав на катедрата влизат: чл.-кор. Г. Скордев (ръководител), проф. Д. Дойчинов, проф. Е. Христов, доц. Т. Аргирова, ст. н. с. И. Рамаданов, доц. В. Вълов, доц. Г. Димов, ас. В. Гутев, н. с. Д. Ставрова, н. с. Е. Любенова, ас. К. Янков.

Катедрата Математическа логика и приложенията ѝ. Първите изследвания по математическа логика в Софийския университет са от началото на 60-те години. Специализациите и аспирантурите на наши математици в чужбина, както и завърнали се от чужбина наши студенти създадоха благоприятни условия за развитието на това важно направление на математиката, значимо за теоретичната информатика, за теорията на доказателствата, за философията. Самостоятелният сектор по логика е създаден през 1973 г. (с ръководител доц. Д. Скордев) от двете части на съществувалия само две години преди това сектор по топология и логика. През 1984 г. към СУ като самостоятелно звено е създадена Лаборатория по приложна логика с ръководител доц. Д. Вакарелов и 4 членен състав. През 1989 г. тази лаборатория, заедно с числящият се към ФМИ състав на сектора по Логика към някогашния ЕЦММ формира сегашната катедра. Нейният състав е: проф. Д. Скордев (ръководител), доц. Д. Вакарелов, доц. П. Петков, н. с. А. Дичев, н. с. В. Горанко, н. с. И. Сосков, н. с. И. Зашев, н. с. Т. Тинчев и ас. Р. Луканова.

Катедра Математически анализ. Наследник е на дейността на катедрата по основи на висшата математика, създадена през 1909 г. – с ръководител проф. А. Тинтеров, преименувана през 1922 г. в катедра по диференциално и интегрално смятане, чийто ръководител става проф. К. Попов. От 1951 г. ръководител на катедрата е проф. Я. Тагамлицки. В тези катедри като асистенти са работили Н. Обрешков, Н. Бонев, Г.

Брадистиллов, Д. Дойчинов, Д. Шопова, Д. Добрев, Д. Скордев, И. Проданов, П. Неде вски, Вл. Попов, А. Мадгерова. Преструктурирането през 1971 г. слива катедрата по ДИС със секцията по функционален анализ (създадена през 1961 г.) към Математическия институт на БАН (ръководена също от проф. Я. Тагамлицки и с членски състав Вл. Чакалов, Ем. Димитров и С. Троянски и превръща в сектор по реален и функционален анализ. Сегашният състав на катедрата е: чл.-кор. С. Троянски (ръководител), доц. В. Веселинов, доц. В. Цанов, доц. Р. Малеев, доц. Л. Николова, ас. В. Попов, ас. В. Бабеv, гл. ас. Г. Александров, ас. Н. Рибарска, ас. Е. Москона, ас. Р. Николов, ас. Н. Буюклиев.

Катедра Диференциални уравнения. Развива съвременни методи от областта на обикновените и частните диференциални уравнения и приложения за физиката, биологията, маханката, изчислителната математика, техниката. Наследник е на традиции и направления, развивани преди това от катедрата по висш анализ. През 1971 г. част от нейните сътрудници, заедно с тези на секцията по диференциални уравнения към МИ на БАН, образуват сектора по диференциални уравнения към ЕЦММ. Две години завеждащ този сектор е бил доц. Т. Генчев, а от 1973 г. – ст. н. с. д-р Р. Денчев. В него са израснали като учени проф. Г. Каратопраклиев, проф. П. Попиванов, проф. Н. Попиванов, проф. В. Петков и др. В новата катедра, създадена през 1989 г. работят: проф. Т. Генчев (ръководител), проф. Н. Попиванов, доц. Е. Хорозов, доц. Й. Йорданов, доц. Г. Дачев, гл. ас. Т. Грамчев, ст. ас. Р. Симеонов, ас. М. Каратопраклиева.

Катедра Геометрия. Поддържа класически и нови изследвания, вътрешни за геометрията и междудисциплинарни. Първи преподавател по геометрия в СУ е бил чехът Теодор Монин, а след това – неговият сънародник Владислав Шак. Особени заслуги към преподаването по геометрия в Университета има чехът Антон Шоурек. Същият има голям и съществен принос за организирането на математическата библиотека във ФМФ, както и на моделите на геометрични тела, достойни днес за всеки музей на науката. Шоурек е титуляр на катедрата по геометрия до смъртта си през 1926 г. След него ръководител на катедрата до 1948 г. е бил проф. Д. Табаков, наследен от проф. Б. Петканчин. Секторът по геометрия към ЕЦММ, създаден през 1971 г. е имал 14 сътрудници (с ръководител акад. Петканчин), между които проф. А. Матеев, доц. А. Гьонов, ст. н. с. Гр. Станилов, н. с. Д. Митов, н. с. А. Борисов, н. с. Г. Ганчев. Сегашният състав на катедрата е: доц. Ч. Лозанов (ръководител), доц. И. Иванова-Каратопраклиева, доц. С. Хинева, доц. Г. Енева, доц. Н. Мартинов, гл. ас. В. Махова, ст. ас. Е. Андрейчин, ас. Иванов.

Катедра Числени методи и алгоритми. Наследник е на част от комплекса науки, развивани в някогашната катедра по изчислителна математика и в още по-раншната катедра по висш анализ, и основни за математическото моделиране. В годините на интеграцията сътрудниците на катедрата работеха главно в сектора по математическо моделиране, под ръководството отначало на акад. Бл. Сендов, а по-късно – на чл.-кор. В. Попов. В катедрата сега работят: проф. Б. Боянов (ръководител), доц. Т. Боянов, доц. С. Ташев, гл. ас. М. Апостолова, гл. ас. П. Бинев, гл. ас. Т. Джуканова.

Катедра Изследване на операциите. Нова катедра, която развива съвременни методи, модели и алгоритми за решаване на оптимизационни задачи, за общовалидни и конкретни приложения на математиката, в частност в екологията. Сътрудниците ѝ се отделиха в съответния сектор по изследване на операциите, създадени към ЕЦММ през 1971 г., отначало с ръководител акад. Бл. Сендов, после – чл.-кор. П. Кендеров. Съставът на катедрата сега е: доц. И. Митев (ръководител), доц. М. Иванчев, доц. Н. Янев, гл. ас. Г. Тодорова, ст. ас. В. Черногоров, ас. П. Георгиев и ас. Т. Енчева.

Катедра Вероятности и статистика. През 1945 г. към природо-математическия факултет е създадена катедра по математическа статистика и застрахователна математика, чието ръководство е възложено на акад. Н. Обрешков. След смъртта му през 1963 г. катедрата е преименувана „Теория на вероятностите и математическа статистика“ (ръководил я е проф. А. Матеев), а през 1965 г. е включена като сектор със същото име към катедрата по висш анализ на акад. Л. Илиев. В работата на катедрата са участвували акад. К. Попов, И. Кацаров, Ем. Симеонов, М. Андреева, Л. Бонева, И. Миразчийски, И. Цветанов и др. Секторът по вероятности и статистика на

ЕЦММ включва тези хора и секцията със същото наименование към МИ – БАН. Негови ръководители са били поредно ст. н. с. I ст. д-р А. Обретенов и доц. Б. Пенков. Секторът е служил за изграждане на някои нови лаборатории в ЕЦММ, като Лаборатория по компютърна стохастика (1978 г., с ръководител ст. н. с. Д. Въндев), Лаборатория по статистически контрол на качеството (1986 г., с ръководител доц. Б. Димитров) и на ПНИЛ по математически методи за изследване на качеството към СУ (1986 г., с ръководител доц. Б. Димитров). При създаването на катедрата двете последни звена са закрити, а катедрата е в състав: проф. Б. Димитров (ръководител), доц. Г. Чобанов, гл. ас. Р. Додунекова, ас. И. Цанкова и ас. Б. Дойчинов.

Катедра Изчислителни системи. Покрива необходимостта от съвременно обучение по информатика. Извършва научна, развойна и внедрителска дейност. Млада катедра, чиито корени са в някогашната катедра по изчислителна математика и по-късно сектор по основи на кибернетиката и теорията на управлението към ЕЦММ, с ръководител доц. Д. Добрев (починал през 1983 г.). В катедрата сега работят: ст.н.с. И. Денев (ръководител), доц.д-р Вл. Тончев, доц. И. Швертнер, ст.ас. Р. Лесева, ст.ас. Е. Живкова, ас. Д. Биров, ас. М. Петрова, ас. С. Бочева, н.с. М. Петрова, н.с. М. Филипова, н.с. Х. Зашева. С тях работят и като съвместители преподавателите ст.н.с. А. Петров и ст.н.с. А. Терзиев.

Катедра математическо осигуряване. Също осигурява обучението по информатика на кадри, свързани с производствените възможности на математиката. Води началото си от създаването през 1951 г. на научно-производствения профил по математика във факултета, преминава през първата специализация по изчислителна математика към катедрата по висш анализ (1959 г.), аспирантурите в чужбина през 60-те години и собствения опит по използването на първия изчислителен център у нас (1961 г.) към МИ – БАН. Групите по автоматизация на програмирането (създадени 1963 г.), обособената от тях секция в МИ – БАН (1968 г.) и катедрата по числени методи и програмиране на факултета образуват сектора по математическо осигуряване на ЕЦММ, с ръководител ст.н.с. П. Бърнев. Дълго време това е един от най-мощните и многочислени сектори на центъра. Сегашният състав на катедрата е съставен предимно от негови бивши сътрудници: доц. П. Азълов (ръководител), доц. Д. Шишков, доц. Д. Добрев, ст.ас. П. Павлов, ас. К. Калоянов, ас. М. Миховска, ас. Р. Дончева, ас. С. Димитрова, ас. Т. Озанян, н.с. М. Томанова.

Самостоятелни звена към ФМИ в помощ на обучението по информатика не само във факултета, но и в целия университет, са Лабораторията по информационни системи и Лабораторията по учебна микропроцесорна техника.

Започнала по инициатива на акад. Бл. Сендов като Лаборатория по информатика с изчислителен център през 1978 г. (с ръководител доц. С. Бъчваров), една група математици, инженери, оператори и програмисти бързо издигна информационното обслужване в Софийския университет на съвременно технологично равнище. За десетина години групата се разви около обслужването на стационарната изчислителна техника със съвременна периферия и софтуер. Съществено значение придоби и научният задел от дейността на тази Лаборатория. През 1989 г. Изчислителният център бе отделен като самостоятелно звено на Софийския университет, а Лабораторията по информационни системи премина като звено на ФМИ. Нейният сегашен състав е: доц. С. Бъчваров (ръководител), н.с. В. Тодоров, н.с. Е. Бранкова, отг. проект. В. Тенева, отг. проект. И. Бъчварова, отг. проект. Р. Драганова, отг. проект. С. Златева, мат. К. Кузмов, прогр. М. Янчев, мат. Т. Филимонова.

Лабораторията по учебна микропроцесорна техника възникна през 1979 г. във връзка с появата на персоналните компютри в работния инструментариум на математиците и на научните работници. Ръководството на СУ оборудва два компютърни класа в сградата на тогавашния ФММ, оценявайки своевременно необходимостта от дълбоко познаване и владение тънкостите на новия инструментариум. За кратко време тези класове станаха най-многолюдната плътно заселена и използвана част от сградата на факултета. Тук се обучиха студенти, учители, ученици, преподаватели и асистенти на работа с новата техника. Тук се реализира и първият свободен достъп до персоналната изчислителна техника. Първ ръководител на ЛМПТ беше доцент Т. Боянов. По настоящем нейният състав е: ст.н.с. д-р А. Раденски, ас. В.

Павлов, ас. М. Нишева, ас. П. Петков, инж. С. Чумаров. Работата на вече 4-те компютърни класове с над 40 персонални компютри (вече преобладават 16-разредните), се контролира от 4 студенти от горните курсове, работещи на половин щатна бройка ЛУМПТ.

Катедра Обучението по математика и информатика (ОМИ) е предназначена да осигурява педагогическата квалификация на студентите от ФМИ. Четенето на лекции по методика на обучението по математиката във факултета започва от зимния семестър на 1949/50 г. За тях отговаря катедрата по висш анализ. Катедрата по методика на обучението по математика, физика и химия се открива през септември 1955 г. с ръководител доц. П. Иванов. От 1963 г. е формирана отделна катедра по методика на математика, с ръководител доц. П. Иванов. След излизането му в пенсия в 1968 г. за ръководител е назначен проф. А. Матеев. През 1971 г. тази катедра се трансформира в сектор по математическо образование с временен ръководител отново проф. А. Матеев. След неговата смърт ръководители на този сектор са били доц. А. Гьонов, акад. Бл. Сендов и проф. Г. Скордев. Новият състав на катедрата е: доц. А. Лангов (ръководител), доц. И. Ганчев, доц. К. Петров, доц. Й. Кучинов, доц. д-р Н. Хаджииванов, доц. И. Тонов, доц. Л. Давидов, ст.ас. В. Балиганд, гл.ас. Д. Раковска, ст.ас. Т. Витанов, ст.ас. Ю. Нинова, ас. В. Николова-Джакова, н.с. И. Бистрий и н.с. Р. Николов.

Към катедрата ОМИ със статут на самостоятелно звено е Лабораторията по автоматизирани системи за обучение (ЛАСО), с ръководител доц. Б. Сендов. Предназначена е да осигурява педагогическа практика по информатика на бъдещите учители, като трансферира световния опит в това отношение. Работи също за усъвършенстване на обучението на учителите по математика по линия на следдипломната квалификация. В състава на ЛАСО влизат още: ст.ас. И. Николова, ас. Б. Стаев, ас. М. Тодорова, ас. П. Копанов, н.с. З. Василев и математикът А. Ангелов.

Катедра Аналитична механика. Още с откриването на физико-математическия отдел при Висшето училище през 1889 г., аналитичната механика е приета за специален предмет за групата дисциплини „Математика и физика“. Д-р Сп. Ганев е чел първите лекции по аналитична механика. Първи титуляр на катедрата по аналитична механика (от 1922 до пенсионирането си през 1951 г.) е проф. И. Ценов. От 1951 г. до смъртта си в 1974 г. ръководител на катедрата е проф. (по-късно и чл.-кор.) Бл. Долапчиев. Преди 1944 г. в тази катедра е работил проф. А. Стоянов. Секторът по аналитична механика към ЕЦММ е ръководен още от проф. И. Чабанов. През различни периоди в катедрата и сектора по аналитична механика се работили Сп. Манолов, В. Диамандиев, Н. Стоев, Г. Паскалев, З. Запрянов, И. Димовски. Сега съставът на новата катедра е: проф. Л. Лилов (ръководител), гл.ас. С. Денева, гл.ас. Т. Бояджиев, ст.ас. М. Лорер, ас. А. Яновски.

Катедра Механика на непрекъснатите среди. Заедно с другата катедра (по аналитична механика) осигуряват базовото обучение на студентите от факултета по областта механо-математическо моделиране, а също изграждат квалификационната характеристика на част от специализациите по механика за завършващите студенти. Ролята на двете катедри ще нарасне с повторното откриване на специалността механика от тази година. Сега катедрата е наследила числящите се на щат към СУ някогашни сътрудници на секторите по механика на непрекъснатите среди и по механика на флуидите, съществували в рамките на ЕЦММ и открити практически с неговото създаване през 1971 и 1973 г. Настоящият състав на катедрата е: проф. З. Запрянов (ръководител), проф. К. Марков, доц. И. Миховски, доц. Ц. Петров, гл.ас. И. Боздуганов, ас. И. Ламбова, н.с. Р. Галеева и преводач М. Великин.

Сега във ФМИ се учат 1772 редовни, 249 задочни, 30 вечерни студенти, будни, енергични, активни, жадни за знания и за собствена изява. Освен тях ФМИ обучава над 200 аспиранти и ежегодно приема около 50 учители в различни форми на СДК. За всички тях работят около 220 души щатен персонал, от който 189 – научно-преподавателски състав (средно по 11 обучаеми на обучаващ). Сред тях са 14 професори, от които двама член-кореспонденти, 58 души са хабилитирани. Сградата на ФМИ е строена през 20-те години на нашия век като френски колеж. Ремонтната е за учебно заведение в края на 40-те и края на 60-те години. Разполага с 5 „големи“



аудитории за по 80-100 слушатели, 7 средни (за по 30) и 7 малки (за по 15) семинарни помещения, около 30 стаи за канцеларии, служби, кабинети, лаборатории. Сudentите при една разумно разпределена програма учат до късно вечерта, с подвижно учебно време, с нормална лекционна продължителност и 75-минутни двойки часове за упражнения, поради липса на помещения. Учебната изчислителна техника е почти съвременна, но недостатъчна по количество. Технологиата ни на обучение е старата, запазена от векове, но често с некачествен тебешир и също такива черни дъски, в тесни помещения, често студени. Въпреки всичко повечето от нашите студенти са с определено твърдо намерение да овладяят науката, да бъдат утре достойни граждани на своята страна, високо квалифицирани специалисти. Техните преподаватели изнемогват от учебна заетост, разчитат на помощта на извънцатни и хонорувани сътрудници, за да могат свободно и резултатно да движат обучението напред, заедно с научните си изследвания и реализациите на собствените си знания и възможности за нуждаещата се наша обществена и социална практика.

Същевременно пред очите ни, в двора на ФМИ расте снагата на бъдещия Център по информатика на СУ. В момента се разработва правилникът за автономия на университета и на факултетите в него. Пред прага сме на разкриването на нови специалности във ФМИ. Разработваме нови учебни планове.

Ето така, в обстановка на ограничения и лишения, на динамика и промени, но с оптимизъм и вяра в доброто бъдеще на своята наука ФМИ посреща своето второ столетие.

Забележка. При подготовката на представения материал са използвани следните източници: 1. Софийски университет „Климент Охридски“, 9.1944 – 9.1974, Изд. на СУ, София, 1974 г. 2. Л. Илиев. Математиката в Народна Република България 1944 – 1984. Издание на СБМ, София, 1984 г. 3. Български математици. (Съставители: И. Чобанов и П. Русев), ДИ „Народна просвета“, София, 1987 г. 4. Документи и материали на ФМИ.